

Gröngödsling

Växter kan man använda både för att försköna sin trädgård och för att förbättra odlingsförhållandena. Gröngödslingväxter är särskilt lämpade att förbättra jorden men är även vackra. Många olika arter kan odlas som gröngödsling, dvs för att inarbetas i jorden i syfte att förbättra den i flera olika avseenden. Blodklöver, fodervicker, honungsört – de är alla mycket vackra och berikar våra trädgårdar såväl ovan som under markytan.

Med gröngödslingsgröda menar man en växt som odlas och nedbrukas för att gödsla och förbättra jorden. I en ekologisk odling är gröngödslingsgrödan särskilt viktig, eftersom mineralgödsel, eller handelsgödsel som vi oftast säger, utesluts i odlingen. Gröngödslingen blir ett betydelsefullt tillskott i växtföljden.

God mullhalt viktig

När gröngödslingväxten arbetas in i jorden kommer organiskt material att tillföras. Med tiden bildas det en god mullhalt. Mull binder växtnäringsämnen och vatten, och gör jorden luftig och lucker.

En jord som redan har ett bra innehåll av mull behöver också underhållas, eftersom odling och skörd tar bort näring från jorden. En regelbunden gröngödsling i växtföljden inverkar mycket positivt på markens bördighet.

Förbättrad struktur

Gröngödslingväxterna har flera egenskaper som inverkar gynnsamt på jordens struktur. Vissa arter har rikt förgrenade eller djupa rotsystem som bryter genom täta skikt i jorden. Både vatten- och luft-

Vicker och klöver är baljväxter och kan binda luftens kväve i sin växtmassa.

cirkulationen i marken underlättas liksom framkomligheten för efterföljande växters rötter.

Berikar jorden med kväve

Med en baljväxt som gröngödslingsgröda

kan vi utnyttja dess förmåga att använda luftens kväve. Exempel på baljväxter är lupin, ärter, bönor, vial, lusern, vicker och olika klöverarter. De kan fixera luftens kväve och binda det i sin växtmassa tack vare ett samspel mellan en speciell sorts bakterie och baljväxternas rötter. När sedan dessa växter finfördelas i jorden och bryts ned får marken ett tillskott av kväve som hämtats från luften.

Med ett djupt och vittförgrenat rotsystem kan en grüngödslingsväxt också hämta näringsämnen ur markskikt som för andra växter kan vara svåra att nå. Efter nedbrukning blir dessa ämnen tillgängliga för efterföljande gröda.

Låt inte jorden ligga bar

En markyta som ligger bar riskerar att förlora växtnäring genom urlakning. Mikroorganismernas omsättning i marken pågår vare sig ytan har ett växttäck eller inte. Deras aktivitet fortgår ned till en jordtemperatur av ca + 3 °C. Om det inte finns levande växtrötter som kan ta upp näringen som frigörs är risken stor att den sköljs ur med regnvattnet.

Att odla en grüngödslingsgröda som fångar upp den tillgängliga näringen är ett utmärkt sätt att förhindra urlakning. Och så mycket vackrare med ett blått honungsörts-hav än en yta med bar jord!

Friska växter bättre rustade

Alla åtgärder som syftar till att förbättra odlingsmiljön för växterna medverkar också indirekt till friskare växter. Ju bättre växten mår desto bättre klarar den av ett angrepp av skadegörare. Grüngödslingsväxterna tillför organiskt material till marken och stimulerar på så vis mikrolivet. Ett rikt mikroliv ökar konkurrensen mellan olika mik-

roorganismer, vilket visat sig positivt för att minska angrepp av bland annat potatis-skorv och nematoder.

Ogräs kan hållas nere med en väletablerad, snabbväxande grüngödlingsgröda. Det betyder minskad konkurrens om vatten och näring för kulturväxterna som kommer året efter. En rik och varierad trädgård lockar många djur och insekter, inte minst pollinerande. Mångfalden bidrar till en balans mellan skadegörare och nyttodjur. I det sammanhanget spelar grüngödslingsväxterna en viktig roll.

Grüngödsla på olika sätt

Man kan använda grüngödsling på flera sätt. Den kan vara **huvudgröda** som sås på våren och får stå hela säsongen fram till hösten. Om grüngödslingsgrödan sås efter ett växtslag som skördas tidigt kallas den **fånggröda**, eftersom den fångar upp rester av näring som finns kvar i jorden efter skörd. Man kan också så in en grüngödslingsväxt i en kultur (till exempel bondböna mellan potatisplanter) eller i gångarna mellan kulturväxterna (till exempel subklöver mellan rader av vitkålsplanter). Grüngödslingsväxten kallas i de här fallen för **bottengröda**. Det kan vara fördelaktigt ur den synvinkeln att bottengrödan förvirrar och gör det svårt för skadegörarna att hitta rätt växt. Det har visat sig att matlusern insådd mellan raderna av morötter minskat angrepp av morotsfluga.

För att inte bottengrödan ska ta överhand bör den vara lågväxande och ska inte sås in förrän kulturväxterna har kommit en bit i sin utveckling. Även subklöver och humlelusern är lämpliga arter att försöka med.

Ytterligare sätt att använda grüngödsling är att lägga ut den avslagen som marktäckning runt växter eller i mindre mängder

som ett kväverikt tillskott i komposten.

Gröngödsling som huvudkultur

Det enklaste är kanske att så en gröngödslingväxt som huvudkultur, dvs växten får stå hela säsongen. Det kan vara lämpligt på en yta som ska bli grönsaksland nästa år, eller på en markbit som man ännu inte bestämt sig för vad den ska användas till men inte vill låta ligga bar.

Blanda flera arter

Så helst en **blandning** av olika gröngödslingväxter. Blandningar har den fördelen att de är odlingssäkrare än ett bestånd av enbart **en** art. Blanda gärna kvävefixerande arter med sådana som inte är kvävefixerande. En eller flera gräsarter bör också ingå. Glöm inte att våra vanliga sädeslag är gräs och kan vara lämpliga i en blandning.

De flesta gröngödslingväxter kan sås när jorden torkat upp på våren. Lite högre jordtemperatur kräver sötväppling och gul lupin.

Vissa blandningar kan man slå av en eller flera gånger under odlingssäsongen medan andra bör stå ända till hösten, bland annat beroende på arternas tolerans mot avslagning. Tål grödan att slås av några gånger motverkas eventuellt ogräs mer effektivt.

Mycket tyder emellertid på att en hel del kväve går förlorat vid avslagningar. En gröngödsling som däremot inte slås av förrän den ska nedbrukas är förvedad och bryts ned långsammare. Det minskar risken för urlakning under vintern, vilket förstås är en fördel.

Slå av gröngödslinggrödan innan den hinner sätta frö om inte självsädd är önskvärd.

Gräv ned sent

Nedbrukning av ettåriga arter bör ske på hösten så sent som möjligt innan det blir tjäle i jorden. Då har mikroorganismernas omsättning avtagit och därmed blir växtnäringens förlusterna mindre. Två- och fleråriga arter kan brukas ned på våren. Arbeta in grönmassan ytligt med fräs, grep eller spade.

Arter för olika ändamål

Till fånggröda passar snabbväxande arter som honungssört, havre, (höst)råg, höstvetete, fodervicker, luddvicker och perserklöver. Även blodklöver och alexandrinklöver är relativt snabbväxande.

Djupa och kraftiga rotsystem har sötväppling, blålusern, lupin och åkerböna.

Dålig återväxt efter avslagning har honungssört, blodklöver, åkerböna.

Flera avslagningar tål gräs, röd- och vitklöver, perserklöver, subklöver, lusern, havre, fodervicker.

Låga temperaturer tål exempelvis blodklöver, subklöver, blå och vit lupin, humlelusern, luddvicker och sötväppling.

Källor: *Fakta Trädgård-Fritid nr 2 och 48*, SLU Inst. för entomologi. *Försöksresultat för fritidsodlare nr 1*. Försöks- och Utvecklingsenheten för Fritidsodling, SLU. *Ekologisk trädgårdsodling – från teori till praktik*. Jordbruksverket.

Text: Eva Wirén

Illustration: Han Veltman (sid 1 ur *Natur och Kulturs Stora Trädgårdsbok*)

Bruka ned grön gödslingsgrödan sent på hösten eller tidigt på våren.

Förslag på blandningar

(utsäde per 10 m²)

- westerwoldiskt rajgräs 10 g + perserklöver 12 g.
- blodklöver 10 g + honungssört 7 g.
- 1-årig gul lupin 70 g + fodervicker 50 g + åkerböna 30 g + havre 50 g + sommarblommor i blandning. Passar bra för att luckra en hård jord.
- Småförpackningar med frö till enskilda arter och färdiga blandningar finns i trädgårdsfackhandeln.

RIKSFÖRBUNDET
SVENSK TRÄDGÅRD

Nytorpsvägen 34, Box 2966, 187 29 Täby, tel 08-792 13 15, www.tradgard.org